

42.6

TS,

TIZE

D;

ijfarts

ald;

,

e

M;

ooper.

DE PLIGTEN VAN DEN ARTS,

TER BEHARTIGING VOOR PRAKTIZERENDE, BIJZONDER JONGE, ARTSEN,

DOOR

C. W. HUFELAND;

Koninklijken Pruisſiſchen Lijfarts enz. enz. TE BERLIJN.

Uit het Hoogduitsch vertaald;

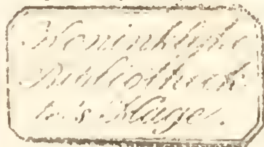
DOOR

J. J. GAASWIJCK;

praktizerenden Arts te AMSTERDAM.

Te AMSTERDAM;
Bij J. B. ELWE, Boekverkooper.
1814.

MIJNEN VOORMALIGEN

LEERMEESTER,

DEN WELEDELEN HOOGGELEERDEN

HEERE

G. VROLIK,

Consulterenden Arts en Hoogleeraar enz. enz.

TE AMSTERDAM,

Zij deze

VERTALING

Uit dankbare erkentenisse voor deszelfs verdiensten, welmeenend toegewijd.

De VERTALER aan den LEZER.

Een gedeelte dezer Vertaling werd door mij, nu ruim twee jaren, in een onzer maandwerken: de Hedendaagsche Vaderlandsche Bibliotheek van Wetenschap, Kunst en Smaak, voor het jaar 1811. No. XV. bladz. 679 en volgg. *geplaatst; welk maandwerk, gelijk vele andere van dien aard, toen ten tijde, door willekeurig gezag opgeheven werd. Dit en de belangrijkheid van het onderwerp heeft mij al voor lang doen besluiten, om dezelve*, met eenige veranderingen, *in een bijzonder boekdeeltje, in haar geheel uit te geven, tevens vertrouwende hiermede aan de begeerte van eenige mijner Vrienden, die toen reeds het vervolg met verlangen te gemoet zagen, te hebben voldaan. Voorts heb ik met opzet, zoo veel mij mogelijk ware, den woordelijken inhoud van het oorspronkelijke trachten te volgen, uit vreeze, dat ik hier en daar den regten zin of de ware meening van den Schrijver gemist, of de woorden eenigzins uit derzelver verband zoude gerukt hebben.*

DE

DE PLIGTEN VAN DEN ARTS.

De begeerte om den lijdenden te helpen, was de eerſte bron der Geneeskunst, en nog tegenwoordig moet zij het blijven, zoo de kunst rein en edel, en voor den Kunſtenaar, als ook voor de menschheid, waarlijk tot geluk zal ſtrekken.

Voor anderen, niet voor zich zelven te leven, maakt het wezenlijke van zijn beroep uit. Niet alleen rust, voordeelen, gemak en genoegens des levens, maar gezondheid en leven zelfs, ja, wat meer dan

 dit

dit alles is, eer en roem, moet hij voor de hoogste bedoeling, redding des levens en der gezondheid van anderen, opofferen.

De Geneeskunst is dus eene der verhevenste en Goddelijkste kunsten, daar hare verpligtingen met de eerste en heiligste wetten van den Godsdienst en menschlievendheid ten naauwste verbonden zijn, en hare uitoefening volstrekt zelfverloochening en verheffing van ziel boven de gewone betrekkingen des levens vordert. Slechts een zuiver zedelijk mensch kan Arts, in den waren zin des woords, zijn, en slechts zulk een Arts kan zijn geluk in deszelfs beroep vinden. Want hij alleen gevoelt eene hoogere bedoeling zijns aanzijns in zijn binnenste, die hem boven het leven, en boven al deszelfs vreugde en moeijelijkheden verheft. — Zijn geest te veredelen, zijn eigen persoon voor het algemeen en voor eene hoogere wereld op te offeren, en goede daden, zoo veel hij kunne, om zich henen te verbreiden, dit is het doel zijns aanzijns; en waar kan hij dit beter bereiken, dan in een beroep, hetwelk

welk hem elk oogenblik daartoe gelegenheid verschaft, ja daartoe dwingt, en hetwelk zonder opoffering van zijn eigen ik en van alle verkleefdheid aan het schijnbare en aardsche geheel onmogelijk is? — Zijne beroepsbezigheden zullen dus altijd in de schoonste overeenstemming met zijne inwendige overtuigingen en grondbeginsels staan, en als het ware van zelve daaruit voortkomen. Wat hij doen moet, zal hij met vreugde doen, en zoo zal het hoogste geluk des levens, overeenstemming van het uiterlijke met het innerlijke, het gevolg zijn. — Wee den Arts, die eer- of geldswaarde ten doel zijner pogingen maakt! Hij zal in eenen altijddurenden strijd met zich zelven en zijne pligten staan; hij zal zijne hoop altijd misleid, en zijne verwachting nooit bevredigd vinden, en ten laatste een beroep verwenschen, dat hem niet loont — wijl hij zijne ware belooning niet kent.

Dit eenvoudige gezigtspunt omvat de geheele zedekunde en zoogenaamde staatkunde van den Arts; een woord, hetwelk zeer ongeschikt is,

want nergens vindt zich zoo zeer dan in de Geneeskunst bevestigd, dat de beste en eenigste staatkunde die is, zoo te handelen, als een eerlijk en verstandig man in het algemeen handelen moet. De regel, die daaruit voortvloeit, en die de grondwet voor alle pligten van den Arts blijven moet, is de volgende: Rigt al uwe daden zoo in, dat daardoor het hoogste doel van uw beroep, behoudenis des levens, herstelling der gezondheid, en verzachting van het lijden van anderen, op de best mogelijke wijze bereikt worde. — Deze regel moet ons altijd levendig voor den geest zweven, hij zal ons altijd op den regten weg brengen, en in alle, zelfs zeer ingewikkelde, gevallen zeker leiden. —— Laten wij nu de pligten van den Arts, uit deze gezigtspunten beschouwen en regelen. Zij zijn drievoudig: jegens den zieke, jegens het publiek en jegens zijne ambtgenooten.

I.

PLIGTEN VAN DEN ARTS OMTRENT DEN ZIEKE.

De Arts moet in de uitoefening zijner kunst *alleen den mensch zien* en geen onderfcheid maken tusfchen armen en rijken, grooten of geringen. — Die, welke het meest lijdt, die in het grootfte gevaar verkeert, heeft den voorrang boven alle anderen, hij zij voor het overige wie hij zij. Ik beklaag de Artfen, die de waarde hunner zieken naar hunnen ftand of vermogen afmeten. Zij kennen het fchoonfte loon van den Arts nog niet. Wat is eene handvol gouds in vergelijking met de tranen der dankbaarheid in de oogen des armen, die juist daardoor, dat hij ons niets zeggen, niets geven kan, ons zijn geheel wezen afftaat, en zich als eindelooze fchuldenaar bekent; terwijl de rijke zich door zijne giften afgekocht, en dikwijls zich dan van alle dankerkentenis meent ontdaan te hebben; zonder te befef-

 fen,

ſen, dat zijne giſt eerst door een dankbaar gevoel hare waarde verkrijgt, en zonder hetzelve de ontvangene hulp ſlechts in de klasſe van gewone dienstverrigtingen en handwerken geplaatst wordt. Hoe dikwijls is de Arts de eenige vriend, welke den arme in zulken nood overblijſt! Gelijk een troostende Engel verſchijnt hij hem, hij beurt door zijne deelneming deszelfs zinkende hoop op, en giet hem door zijne kunst nieuwe krachten in de aderen.

Welligt mogt iemand zoo ongelukkig zijn, in deze hoogere gevoelens geene belooning genoeg te vinden, of ten minſte gelooven, dat de armen-praktijk in de uiterlijke betrekkingen het niet verder brenge; doch hij wete: dat de ſtem van den geredden arme veel luider en doordringender ſpreekt, dan die des rijken, welke dikwijls door zijne voldoening aan den Arts zich het regt meent gekocht te hebben, om ondankbaar tegen hem te zijn, en zijne gedane dienſten gering te achten.

In zijne geneeskundige handelwijze wende

de

de Arts de grootste *opmerkzaamheid*, *naauwkeurigheid* en *naauwgezetheid* aan. Niets moet hij oppervlakkig behandelen; maar alles grondig en naar zijn best inzien. Nooit beschouwe hij den zieke als middel, maar altijd als doel; nooit als een bloot voorwerp van eene natuurkundige proef, of der kunst alleen, maar als mensch, als hoogste doel der Schepping. — Het is, wel is waar, zeldzaam mogelijk, dat de gebreken van eenen Arts door een Gerigtshof kunnen beoordeeld of bestraft worden, daar alles op de naauwkeurigste bepaling van het geval aankomt, dat aaderhand bijna nooit regt te onderzoeken is. Doch des te zekerder en des te vruchtbaarder bewaakt hem zijn inwendig gerigt, het geweten, waar hem geene uitvlugt, geene bewimpeling beschermt, geene klagers ontbreken, waar hem niets vrijspreekt, dan eene zuivere schuldelooze ziel, en de overtuiging, naar zijne beste krachten en inzigten alles ter redding des zieken gedaan te hebben. Mag hij ook in het vervolg door eene volkomener beschou-

wing en betere ondervinding leeren inzien; dat hij meer en iets beters had kunnen doen; het zal hem verdriet, doch geene wroeging, veroorzaken, want hij had het beste gedaan, dat hem toen ten tijde mogelijk was. Alleenlijk wachte hij zich, dat geene ligtzinnigheid, gemakkelijkheid, aanzien van persoon, of, wat ook de beste overkomen kan, vooringenomenheid voor een stelsel en zucht om proeven te nemen, hem verleiden zijne pligten te verzuimen, of anders te handelen, dan hij had moeten handelen; want daar zwijgt de inwendige regter niet, en zulke gevallen vinden lang of kort daarna hunne straf in deze inwendige en des te gevoeliger verwijtingen.

Dan, geleerdheid en kunst zijn niet alleen toereikend. Ook op de wijze van gedrag komt het bij den Arts zeer veel aan. Daardoor voornamelijk dringt hij zich in de gunst van het publiek, en verschaft zich toegang en vertrouwen; want over het eerste kan hetzelve nooit behoorlijk oordeelen, en het is daarom natuurlijk en billijk, dat het zij-

nen

nen maatſtaf naar het laatſte regele. Door de wijze van handelen alleen kan de Arts, bij zeer matige talenten, een' grooten opgang maken, en zonder dezelve de geſchiktſte Arts onopgemerkt of miskend blijven. Zijn uiterlijke zij daarom niet onverſchillig, maar het moet aan de waarde zijns beroeps en de gewigtige betrekkingen van hetzelve beantwoorden. — Het hoofdkarakter zijner handelwijze zij: vertrouwen inboezemende, vriendelijk met waardigheid, bevallig zonder gemaaktheid, vrolijk zonder een potſenmaker te zijn, en ernſtig, daar het te pas komt, het onderwerp en zijne woorden gewigt wetende bij te zetten, gedienſtig en toegevend in alle onverſchillige dingen, doch onverzettelijk vast bij het doorzetten van belangrijke maatregelen en bij de handhaving van gedane uitſpraak; deelnemend en hartelijk, met een zuiver gemoed, en achting voor Godsdienst en deszelfs troostgronden, niet achterhoudend noch praatachtig, nog minder een nieuwsverteller, maar zijne geheele oplettendheid den zieke wijdende, elke omſtandigheid waarnemende, alles zorgvuldig af-

 vra-

vragende, en zelfs de uitwendige omstandigheden des zieken behoorlijk opmerkende; noch trotsch, noch gemeen, noch een pronker, noch een schoolvos; maar in alles den middelweg houdende; vooral niet hartstogtelijk en oploopend, maar bedaard en beraden, want alleen eene bedaarde, overleggende gedachte brengt vertrouwen voort. — Het is een groot en gewoon gebrek van jonge Artsen, vooral van nieuwere tijden, dat zij alles slechts daarop toeleggen, om opzien te baren, het zij nu door de nieuwste mode in kleederen en wetenschappen, of door paradoxen en bijzonderheden, of ook wel door charlatanerie.

Dan, het is een groot onderscheid, tusschen opgang maken en vertrouwen inboezemen; ja, het eerste hindert het laatste, en door het laatste alleen wordt een duurzaam geluk gegrondvest. Het opzien baren kan in allen deele bewerken, dat de Arts eenigen tijd lang het voorwerp van alle gesprekken worde, ook wel grooten toeloop verkrijge, doch kort daarna houdt de prikkel

kel tot nieuwheid op, en daarmede heeft het luchtverfchijnfel een einde; daarentegen de ftille, opregte en onvermoeid voortwerkende verdienfte kan, wel is waar, eenen tijd lang onopgemerkt blijven; doch juist, wijl zij zich eerst langzaam in de liefde en het vertrouwen van brave menfchen plaatst, vindt zij voor de toekomst een des te duurzamer en fchooner geluk gevestigd.

Een hiertoe hoogst belangrijk, en helaas! van onze jonge Artfen zeer verzuimd punt, is *het houden van een goed zieken-journaal.* Als het gewoel des dags geëindigd is, en de ftilte van den avond tot bedaard nadenken noodigt, dan wijde hij zijne zieken nog eenige uren ter bedaarde befchouwing, teekene de belangrijkfte punten op der ziektegefchiedenis, de voorgevallene veranderingen, zijne waarnemingen en denkbeelden over het ontftaan en de behandeling der ziekte, en de aangewende middelen, en overdenke alles nogmaals rijpelijk. — Geen avond verloope, waar hij niet zijnen zieken nog dezen laatften pligt betoone, en daardoor tevens zijne gan-

fche

ſche bezigheid beſloten hebbe. — Hier, in de ſtille des nachts, zullen hem vele zaken geheel anders voorkomen, dan bij dag; hier zullen hem ontknoopingen en invallen te binnen komen, die gedurende de verſtrooijing des dags onmogelijk waren. Dan eerst in dit tijdpunt, als het innerlijke leven ontwaakt, kan ook dit onderwerp tot het innerlijke leven overgaan, en dan eerst zal hij waar belang en ware behartiging bekomen. Want alleenlijk dat, wat ons binnenſte aandoet en waarvan het vol is, wat ons immer, zelfs onwetend, vergezelt, behoort geheel tot ons, en alleenlijk zoo van zijn onderwerp doordrongen, kan men hopen, groot en volkomen daarin te worden, en tot nieuwe ontdekkingen te geraken. — Men vroeg eens den grooten NEWTON: Hoe hij toch op zijne buitengewone ontdekkingen gekomen ware? „Ik dacht altijd daaraan," was zijn eenvoudig, doch gewis alles afdoenend antwoord.

Niet de werktuigelijke bezigheid, zij zij nog zoo zorgvuldig, maar het aanvatten van het onderwerp met innerlijk gevoel, maakt den

den kunstenaar. Elke genezing moet, zonder twijfel, als zij goed zijn zal, niet nageaapt, maar nieuw uitgevonden worden.

Ik kan daarom niet loochenen, dat ik die dagelijksche gewoonte niet alleen voor een hoofdmiddel, maar voor eene noodzakelijke voorwaarde houde, om niet alleen in de praktijk, maar in de kunst over het algemeen groot en volkomen te worden, en kan dit door voorbeelden van onze grootste Artsen, van eenen BOERHAAVE, FR. HOFFMANN, STOLL, LENTIN en anderen, die allen deze gewoonte hadden, en derzelver nut roemden, bevestigen. — Buitendien heeft men daarvan het grootste voordeel, eene verzameling van voltallige en zelf doordachte ziektegeschiedenissen en dus eenen schat van eigene ondervinding te verkrijgen, die nog in het vervolg veel onderrigting, en ons, door de vergelijking der opvolgende veranderingen van onze inzigten en manier van praktijk, over ons zelven opheldering geeft, — niet te rekenen het groote nut, dat voor de zieken daardoor ontstaat, als men nog na vele jaren een

naauw-

naauwkeurig overzigt van hunnen gezondheids toestand en der op elkander volgende ziekten hebbe, en het middel, dat hun in dit en dat geval vooral goed deed, vinden kan, waarop buitengemeen veel aankomt.

Even zoo is het met *ziekenbezoeken*. Wanneer zal men terug komen van het enkel daar geweest te zijn voor een bezoek te houden, en de zorgvuldigheid van den Arts naar de menigte van zulke bezoeken te berekenen? — Ach! het hoofd kan niet zoo schielijk loopen, als de voeten, zoo als ZIMMERMANN te regt zegt, en zulk eene ligchamelijke vertooning en zien der zieken, het geschiede ook nog zoo dikwijls, zal de genezing niet verder brengen, en heet eigenlijk niets meer, dan de zieken, naar den graad van hunnen rang, de behoorlijke honneurs maken. — Het ware ziekebezoek moet bedaard, met volle inspanning van geest, van geenen te korten duur zijn, de Arts moet geheel daar zijn, waar hij is, en zijne geheele opmerkzaamheid enkel op den zieke en deszelfs toestand gerigt wezen. Zulke bezoeken alleen beant-

woor-

woorden aan derzelver doel, en bereiken een dubbel voordeel voor den Arts. Vooreerst, dat hij den zieke van het belang, hetwelk hij in hem ſtelt, overtuigt, en diens vertrouwen wint en bevestigt; ten tweede, dat daardoor eerst die toenadering van beide mogelijk wordt, welke de innigſte vertrouwelijkheid van den eenen kant en eene diepere kennis van den anderen voortbrengt, genoeg, om mij van eene bij de Magnetiſeerders gebruikelijke uitdrukking te bedienen, dat den zieke met den Arts in een volkomen rapport ſtelt. — Gewis een geheel eigendommelijke toeſtand der ziel, die dan eerst de kennis der bijzondere geſteldheid van den zieke en den dieperen blik in zijnen inwendigen toeſtand mogelijk maakt, die de eiſchen der lijdende natuur aan de kunst behoorlijker leert gevoelen en denken, en gedurende hetwelk gedachten in ons opkomen, welke onmiddellijk uit den zieke voortvloeijen en ons op eene eigendommelijke wijze toeſpreken. — Zulk een bezoek is meer waardig, dan eene menigte gewone, haastige bezoeken; ja, bij

lang-

langdurige ziekten kan wezenlijk het geval plaats hebben, dat het te menigvuldig zien des zieken, juist wijl het ons daardoor al te gewoon wordt, het op nieuw en behoorlijk zien hindert, en wij op het einde het bosch door de menigte boomen niet erkennen. Ik heb dikwijls bevonden, dat een paar dagen tusſchenpozing der gewone bezoeken het beste middel was, om een nieuw licht der zaak te bekomen, en dingen waar te nemen, die ons te voren in de werktuigelijke bezoeken ontgaan waren. — Het moet echter hierbij, om vele jonge Artſen, die ſomtijds uit de groote naauwgezetheid hunne bezoeken te zeer bepalen, herinnerd worden, dat men ook daarin te ver kan gaan, en dat het dikwijls zien van den zieken altijd de eerſte vereischte blijft, ter volkomene kennisſe der ziekte en ter verkrijging van het vertrouwen des zieken. — Alleenlijk vermijde men de zonder noodzakelijkheid te zeer opeenvolgende bezoeken, welke den zieke onnoodigen angst veroorzaken, en zelfs den Arts in verdenking van baatzuchtige inzigten brengen kan.

Niet

Niet alleen genezen, maar ook bij ongeneeslijke ziekten het *leven te behouden* en het *lijden te verligten*, is de pligt en eene groote verdienste van den Arts. Hoe zeer dwalen daarom diegenen, welke, bij gebrek van doorzigt ter genezing, verdrietig of onwerkzaam worden, en hunne zieken verwaarloozen of verlaten! Het is waar, het belang van den kunstenaar kan daarbij verloren gaan, doch het verhevener belang des mensche moet blijven, ja zelfs klimmen. Gewis, de hopelooze, de zonder vooruitzigt op redding aan smartelijke pijnen en kwalen lijdende, heeft nog grootere aanspraak op ons medelijden, dan die, welke het vooruitzigt op redding alle lijden helpt dragen; en in zulke gevallen het leven dragelijk maken, de zwakke hoop, die zelfs de ellendigste zoo gaarne opvat, voeden, en, zoo al niet helper, toch trooster te zijn, is eene schoone, voor het gevoelvolle hart weldadige, bezigheid. Buitendien zijn wij veel te kortzigtig, om altijd met zekerheid te kunnen bepalen, dat geene hulp meer mogelijk

zij. Er kunnen nog in het beloop der ziekte gunstige, inwendige omwentelingen of uitwendige invloeden bijkomen, die aan de zaak eenen anderen keer geven, of der kunst gelegenheid verschaffen, om met goed gevolg te werken. — Ja, ik houde het in de praktijk voor eene der belangrijkste regelen: *nooit de hoop, nooit den moed te verliezen.* Hoop baart denkbeelden, wekt den geest tot nieuwe inzigten en nieuwe proeven op, en kan zelfs het onmogelijk schijnende mogelijk maken. Wie niet meer hoopt, denkt ook niet meer, gevoelloosheid en zielsverlamming zijn onvermijdelijke gevolgen, en de zieke moet noodzakelijk sterven, wijl de helper reeds dood is. — Zelfs in den dood mag de Arts den zieke niet verlaten; daar nog kan hij zijn groote weldoener worden, en zoo niet redden, toch het sterven verligten.

Het leven der menschen te behouden en zoo mogelijk te verlengen, is het hoogste doel der Geneeskunst, en elke Arts heeft gezworen, niets te doen, waardoor het le-

ven

ven van een mensch kan verkort worden. — Dit punt is van groot gewigt, en het behoort tot die pligten, van welke men niet eene lijn breed mag afwijken, zonder het gevaar van onoverzienlijk ongeluk voort te brengen: doch wordt hetzelve ook altijd met behoorlijke naauwgezetheid en fcherpzinnigheid overwogen? — Als een zieke door ongeneeslijke kwalen gefolterd wordt, als hij zelfs den dood wenscht, als zwangerfchap ziekte en levensgevaar te weeg brengt, hoe ligt kan dan, zelfs in het gemoed des braven, de gedachte opkomen: zou het niet geoorloofd, ja zelfs pligt zijn, dezen ellendigen iets vroeger van zijnen last te bevrijden, of het leven der vrucht aan het welzijn der moeder op te offeren? — Hoe veel fchijnbaar goeds zulk eene redenering in zich hebbe, hoe zeer het zelfs door de ftem van het hart kan onderfteund worden, zoo is het toch valsch, en eene daarop gebouwde handelwijze zou in den hoogften graad onregt en ftrafbaar zijn. Zij beneemt regtftreeks de wezenlijkheid van den Arts. Hij moet en mag niet anders

 doen,

doen, dan het leven behouden; of het een geluk of ongeluk zij, of het verdienste hebbe of niet, dit gaat hem niet aan, en matigt hij zich eenmaal aan, deze beoordeeling als zijn werk op te nemen, zoo zijn de gevolgen onoverzienlijk, en de Arts wordt het gevaarlijkste mensch in den Staat. Want is eenmaal de lijn overschreden, gelooft de Arts zich eenmaal geregtigd over de noodzakelijkheid van iemands leven te beslissen, zoo behoeft het enkel trapswijze voortgangen, om de onwaarde en bijgevolg de noodeloosheid van een 's mensche leven ook op andere gevallen over te brengen.

Doch niet alleen door daden, maar ook door woorden en gebaren kan het leven van eenen zieke verkort worden, en zonder de geringste oogmerken kan de Arts daartoe aanleiding geven. Het is zijn heilige pligt, daarvoor zorgvuldig te waken en alles te vermijden, wat den zieke neerslagtig of moedeloos maken kan. Hij vergete daarom niet, dat niets, geheel niets door hem mag verrigt worden, dat nadeelig of leven verkor-

tend

tend op den zieke werke: elk woord, elk gebaar, zijn ganfche gedrag moet opwekkend zijn. Hij overdenke wel, dat de zieke in hem den regter over dood en leven befchouwt, en dat hij angftig in de blikken zijner oogen, in de vrolijke of donkere trekken zijns gezigts, naar zijn oordeel vorscht. Is het niet bewezen, dat de vrees, bijzonder voor den dood, angst en fchrikken, de gevaarlijkfte vergiften zijn, en de levenskrachten onmiddellijk verlammen; hoop en moed daarentegen de grootfte opwekkingsmiddelen, die dikwijls alle geneesmiddelen in krachten overtreffen, ja zonder welke zelfs de beste middelen hunne kracht verliezen? De Arts moet zich dus voor alle dingen laten gelegen zijn, om hoop en moed bij den zieke te onderhouden, liever de zaak ligt maken, alle gevaar verbergen, en, hoe meer het toeneemt, des te meer levendigheid en vrolijken moed op het voorhoofd dragen; hij moet allerminst hem geene onzekerheid of wankelmoedigheid laten bemerken, al waren zij ook daar. Voor de achterdocht, van de zaak te ligt

opgevat, of miskend te hebben, kan hij zich daardoor beveiligen, dat hij de nabestaanden de ware toedragt schildere, en zelfs, — in geval van te ligtstelling en verzuim aan den kant des lijders, — liever bedenkelijker dan te onbeduidend. — Men ziet hieruit, hoe hoogst berispelijk het gedrag dier Artsen is, welke geene zwarigheid maken, den zieke het gevaar, ja zelfs den dood, aan te kondigen, en hoe onbillijk de nabestaanden handelen, die den Arts daartoe noodzaken. Niemand is bevoegd den Arts zulk eenen last op te leggen, en nooit behoeft een Arts zich dien te laten geven. Den dood verkondigen, heet: den dood aandoen, en dat kan, dat mag nooit het werk van hem zijn, die enkel daar is, om het leven te behouden. — Zelfs als de zieke, onder voorwendsel van nog eenige dingen in orde te moeten brengen en dergelijken, verlangt, de waarheid te weten, mag men hem nooit het leven regtstreeks ontzeggen. Mij zijn twee gevallen bekend, dat twee voortreffelijke Artsen, door dringend bidden der zieken, zich lieten bewegen,

hun

hun de ongeneesbaarheid der kwaal te openbaren, en het onmiddellijk gevolg was, dat beide zieken zich om het leven bragten.

Doch niet alleen zijn leven, maar wat nog meer is, *eer* en *roem*, moet de Arts daaraan kunnen wagen, als het leven eens zieken op het ſpel ſtaat. Wij ſtooten hier op een geval, dat onbetwistbaar tot de teederſte in de geheele Geneeskunst behoort, waar valsch eergevoel zoo ligt verblinden, en enkel de waardering van het hoogſte en ware beginſel naar eisch leiden kan. De Arts ziet in, dat de zieke ſlechts door *een* middel gered kan worden, doch dat middel is twijfelachtig, en de proef gevaarlijk, en niets is zekerder, dan dat in een ongelukkig geval het publiek hem alle ſchuld zal opleggen. De valſche Staatkundige zal deze overweging boven alle andere verkiezen; hij zal namelijk denken, het is beter dat de zieke ſterft, dan dat gij hem ſchijnt gedood te hebben, en alzoo de proef ter redding ſtaken. De regtſchapen Arts evenwel, kent geene andere overweging, dan het welzijn zijner zieken; hij ziet in, dat, als

hij zijne eer hooger waardeert, dan het leven des zieken, hij als enkel egoïst en geheel tegen de natuur van het genezingswerk zou handelen; hij bedenkt, dat niet het gevolg, maar het oogmerk onze handelingen bepaalt, en dat slechts pligt en geweten daarbij te rade genomen mogen worden, zonder zich om de uitkomst te bekommeren; hij maakt daarom geene zwarigheid ook dit laatste middel ter redding van den zieke aan te wenden, en geniet of de overwinning, van zijn opregt gedrag door een gelukkig gevolg bekroond te zien, of de nog grootere, zijnen pligt het duurste offer gebragt te hebben, en, hoe meer hem de wereld miskent, des te hooger in zijn binnenste zich over alle oordeelen der menschen verheven, en daardoor Goddelijker beloond te gevoelen, dan menschelijke eer en roem beloonen kunnen. — In het algemeen moet de Arts het zich bij elke genezing tot eene wet maken, met den zieke ook tevens alle verkeerde en onbillijke oordeelen van het publiek over te nemen. Het gevolg en de noodzakelijk daarop alleen zich

gron-

grondende beoordeelingen ſtaan niet in onze magt, en moeten ons daarom volkomen onverſchillig zijn. Vraag de beste Artſen, en zij zullen u zeggen, dat zij bij hunne ongelukkig uitgevallene genezingen dikwijls veel meer kunst en moeite aangewend en dus meer innerlijke verdienſte verworven hadden, dan bij de gelukkige. — Het eenige, dat bij de genezing in onze magt ſtaat, is de overtuiging, behoorlijk onzen pligt vervuld te hebben. En dit is genoeg. Dit loon kan ons niemand rooven, en het verheft ons even zoo hoog boven die uiterlijke ongeregtigheden, als het innerlijke leven boven het uiterlijke verheven is.

Wat den Arts dikwijls meer dan de natuurlijke kwaal de genezing bezwaart en zijn werk moeijelijk maakt, is de verſchillende gemoedsgeſteltenis der menſchen. — Vooroordeelen, de verſcheidene trappen hunner beſchaving, karakter, temperament, omſtandigheden vereenigen zich, om het goede te hinderen. Dit is het punt, waar de Arts menſchenkenner zijn moet. Doch welke

Arts zal dit niet worden, als hij flechts eenigermate lust daartoe heeft! Ik ken geen beroep, hetwelk zoo veel gelegenheid daartoe aanbiedt. — Menfchenkennis, een behoorlijke tact en fchranderheid kunnen alleen hem hier behoorlijk leiden en, trots alle hindernisfen, ten doel voeren. Daartoe regelen aan de hand te geven, zou onmogelijk en inderdaad ook onnuttig zijn, want wie dezelve noodig heeft, dien zullen ze bezwaarlijk iets helpen. — Slechts een kort overzigt der hoofdklasfen van zieken volgens dit gezigtspunt mag hier plaats vinden: de bevreesde de ligtzinnige, de geloovige, de ongeloovige, de gehoorzame, de achterhoudende, de praatzieke, de ingebeelde, de halfarts. — Het moeijelijkfte zijn de beide laatfte, want zij zeggen niet, wat zij gevoelen; zij zijn te vreden, eenen goeden raad te bekomen; maar zij willen zelve het inzien en mederaden, ja zij veroorloven zich willekeurige veranderingen in het gebruik der middelen. Dezulke moet men den algemeenen regel ten bijzonderen pligt maken, niet alleen de ziekte,

maar

maar ook het denkbeeld der ziekte, dat dikwijls drukkender is dan de ziekte zelve, op den Arts over te brengen, en zich daarvan geheel te ontdoen.

Zeer belangrijk, en veel grootere opmerkzaamheid waardig, dan men hetzelve gewoonlijk toewijdt, is het punt van *receptschrijven.* Het is het laatste resultaat van het geheele onderzoek des Arts en het eenige blijvende bewijs van zijn inzigt en zijne kunst, dat zelfs geregtelijk gezag heeft. — Hoe ligt kan hier eene kleine overhaasting, eene zoo ligt mogelijke schrijffout over het lot des zieken en den naam van den Arts beslissen! — Het moest daarom altijd het werk zijn, dat met de grootste ingespannenheid des geestes en der meeste opmerkzaamheid uitgevoerd werd, en het moest elken Arts eene heilige wet blijven, *elk recept, na het schrijven, nog eens over te lezen.*

Gevaarlijke middelen mogen den zieke nooit in de hand gegeven worden, ten minste niet in zulk eene menigte, dat zij het leven gevaarlijk maken kunnen. Het is ver-

schrik-

ſchrikkelijk, fleſſchen met halve en geheele oncen opium in de ziekenkamer te zien ſtaan; geſchiedt op deze wijze een ongeluk, dan heeft de Arts daarvan de ſchuld.

Geen brave Arts kan geheime geneesmiddelen verkoopen, ja niet eens zijnen zieken toeſtaan, want, hoe kan hij over iets oordeelen, dat hij niet kent?

Waar het ergens zonder nadeel voor het doelwit mogelijk zij, kieze men middelen, die beterkoop zijn, in plaats van dure, het inlandſche in plaats van het buitenlandſche. — Het behoort zelfs ook tot de verligting der kwaal, die de Arts ondernomen heeft, de kosten te verminderen, ten minſte ze niet zonder noodzaak te vermeerderen; en tot de pligten van den goeden Staatsburger, den Staat elke uitgave naar buitenlands te beſparen. Het is inderdaad onbarmhartig, bij lieden van bekrompene vermogens dezen pligt te verzuimen, en terwijl men hen het leven ſchenkt, hen de middelen tot het leven te benemen.

In het algemeen kan, in dit opzigt, de Arts

Arts de grootste weldoener zijner zieken zijn, als hij niet alleen met welwillendheid, maar ook met naauwgezetheid op hunne huisselijke omstandigheden acht slaat. Ik bedoele hier niet de wezenlijke armen, voor welke de Staat of de openbare liefdadigheid zorgt, maar de ongelijk meer beklagenswaardige klasse diergenen, die wel in gezonde dagen hunne nooddruft hebben, doch, zoodra er ziekte bij komt, gebrek lijden, en wezenlijk arm zijn, zonder het te willen schijnen, — de Arts bijna alleen kent dezelve, en hij kan ook het best hunne ellende verzachten, ja, hetgeen de grootste weldaad is, zonder het hen zelfs te laten bemerken. Ik wil slechts op een middel opmerkzaam maken, waardoor men de kosten der genezing buitengemeen verligten kan, zonder dat het den schijn van geschonkene geneesmiddelen bekomt, en den zieke in de klasse der armen verplaatst. Men make met eenen, voor zulk weldoen begeerte toonende, Apotheker het akkoord, bij recepten, die men met een zeker teeken voorziet,

geene

geene winst te nemen, waardoor den zieke een derde, ja dikwijls de helft der kosten bespaard wordt. — Zoo kan men in den nood ter hulpe komen, en toch de uiterlijke eer, als ook het zoo heilige, innerlijke eergevoel verschoonen. — En dit alleen heet waarlijk weldoen. — Bij al het weldoen komt het op de wijze van weldoen aan, en hoe gelukkig is de Arts, dat hem zijn beroep in staat stelt, zoo wel te doen, dat niet alleen de linkerhand niet weet, wat de regter geeft, maar ook de behoeftige zelf niet weet, van waar het kome, en het, als eene gave des hemels, met tot GOD gerigten dank, ontvangt, waardoor alleen eerst elke weldaad, zoowel van den kant des nemers als des gevers, zijne ware strekking en wezenlijk doel bereikt.

II.

PLIGTEN VAN DEN ARTS OMTRENT HET PUBLIEK.

Voor niemand is een goede naam belangrijker, dan voor den Arts. Hij is in den eigenlijken zin van het woord *de man van het volk*, en de ſtem des volks beſlist over hem. Derhalve moet hij zich ten ſterkſte daaraan laten gelegen liggen, dien te verkrijgen, en hij mag die middelen niet verachten, welke daar henen leiden. Het is een trotſche en een zeer kwalijk geplaatſte waan, als jonge Artſen daarin hunne grootheid zoeken, zich over het gevoelen van het publiek niet te bekreunen, en het voor nietig te houden. De ware roem van den wijzen beſtaat daarin: zijn doel op het volkomenſte te bereiken; die dan het doel wil, moet ook het middel willen. Het hoofddoel van den Arts is genezing; hoe meer hij gelegenheid bekomen kan, om die te bewerken, des te volkomener bereikt hij zijn oogmerk, een weldoener der

der menschen te worden. Dan een algemeen goede naam, is daartoe een hoofdvereischte, en bijgevolg behoort de toeleg dien te verkrijgen, zich daarin te bevestigen, zeer zeker ook tot de pligten van een' verstandigen Arts.

Het is waar, dat buitengewone talenten, of een bijzonder geluk, het algemeen gevoelen als het ware kunnen dwingen, ja zelfs eenen Arts tegen de algemeene stem verheffen. Doch dit zijn zeldzame uitzonderingen. Gewoonlijk is het zoo, dat de jonge Arts bij het Publick allengskens eene stemming moet opwekken, die hem gunstig is, en die hetzelve moed en lust geeft, hem het beste, wat het bezit, leven en gezondheid toe te vertrouwen.

De hoofdmiddelen daartoe zijn, behalve de getrouwe en naauwgezette bezorging zijner zaken, onverzettelijke regtschapenheid, eene geregelde levenswijze, matigheid, de boven aangetoonde verstandige en mannelijke handelwijze, bescheidenheid, schranderheid, en bedachtzaamheid in zijne uitspraken en

cor-

oordeelvellingen, voorzigtigheid in de keuze der gezelſchappen, opmerkzaamheid niet alleen op het wezenlijke maar ook op den ſchijn. — De Arts, vooral als hij nog jong is, vergete nimmer, dat hij meer dan een ander mensch nagegaan wordt. Hij behoort aan de geheele maatſchappij, een ieder heeft een zeker belang daarbij, dien, aan wien hij eens welligt zijn leven toevertrouwen konde, naauwkeuriger te leeren kennen, en ieder matigt zich ook het regt aan om hem te beoordeelen.

De Arts behoort tot geene partij, maar aan allen. *Volksliefde is zijn element*, en vrijheid van geest en ſtaatkundige betrekkingen zijn edelſte voorregt. — Hij hoede zich dus zorgvuldig om partij te trekken, of zich met verbindtenisſen in te laten, die hem daartoe nopen. Veeleer kan hij zich gelukkig achten, dat hem zijn beroep veroorlooft, ja zelfs verpligt, zich niet met partijen en uiterlijke betrekkingen der menſchen in te laten en altijd den mensch ſlechts als mensch te beſchouwen.

Het zoude zeer prijzenswaardig en nuttig zijn, indien hij door gesprekken of ook geschriften meerdere inlichting over de gezondheid en verstandige behandeling der ziekten zocht te geven, vooroordeelen te bestrijden, en inrigtingen tot verbetering van den algemeenen gezondheidstoestand in stand te brengen. Het is gewis een der zekerste en loffelijkste wegen, waardoor een jong Arts nut stichten, zijn naam ter kennisse van het publiek brengen en zich roem en vertrouwen verwerven kan. — Alleenlijk moet hij met voorzigtigheid en wijsheid handelen, als hij ingewortelde vooroordeelen of lievelingsgewoonten van zijn publiek wil aantasten; want door eene onstuimige of bitse aanranding van hetgeen het toegedaan is, kan hij het ligt bederven, en alleenlijk bewerken, dat hij zich gehaat maakt, zonder de zaak te verbeteren.

Geestigheid en geneigdheid tot satyren is in het algemeen eene zeer gevaarlijke eigenschap van eenen jongen Arts. Bij geen mensch is zij zoo nadeelig, en met het wezenlijke zijner bestemming zoo tegenstrijdig, dan bij

hem,

hem, wien men zich in zijne geheele naaktheid vertoonen, ja zwakheden en geheimen openbaren zou, die anders niemand te weten komt; en het is zeker, dat het grootste gedeelte van het publiek zich liever aan eenen minder bekwamen, dan aan eenen spotter of satyremaker zal toevertrouwen. — Hoe vele hebben zich niet door een' geestigen inval onverzoenbare vijanden op den hals gehaald; de menschen vergeven ligter eene wezenlijke beleediging, dan bespotting.

Stilzwijgendheid is eene der eerste en onontbeerlijkste eigenschappen van den Arts; want zijn beroep brengt mede, dat hij de verborgenste geheimen te weten kome, en de plaats van den Biechtvader bekleede. Niet alleen ligt daardoor het geluk van eenige menschen, maar van geheele familien, in zijne hand, en het zoude de grootste laagheid zijn, zulk een vertrouwen te verraden, of wel een afschuwelijk misbruik daarvan te maken. Dan hij moet niet alleen de zaak, maar ook den schijn vermijden, daarom zoo min als mogelijk is van andere zieken spre-

ken, de daarover aan hem gedane vragen kort en onbepaald beantwoorden, het allerminst evenwel zich met bijzonderheden en verhalingen uit hun huisfelijk leven inlaten.

Voor alle dingen hoede de Arts zich voor den naam van fpeler, drinker, of wellustige, want deze eigenfchappen ftaan in eene juiste tegenftrijdigheid met zijn beroep, en berooven hem onvermijdelijk van het vertrouwen van het Publiek. De eerfte beneemt hem het belang voor den zieke, de tweede brengt zijn hoofd op hol, en de derde de zuiverheid en vastheid van karakter, die in de geneeskundige pligten onontbeerlijk zijn.

Daarom is het zeer nuttig, dat de Arts getrouwd zij, en een goed huisfelijk leven voere. Hij zal daardoor niet alleen meer vertrouwen bij het Vrouwelijk gedeelte van het Publiek verwerven, maar ook menige verdenking, ook wel menig aanzoek, het best ontwijken.

Elke fchijn van winzucht moet vermijd worden. Zij verlaagt den Arts en de kunst, fchrikt den onbemiddelden zieke af, en be-

berooft hem van dat, wat meer dan alle rijkdom waard is — van een' goeden naam.

III.

PLIGTEN VAN DEN ARTS OMTRENT DE AMBTGENOOTEN.

Deze zijn tweeleedig, deels algemeen; deels in betrekking tot den zieke.

Wat *het eerste* betreft, zoo zij wederzijdsche achting, en als deze ook niet mogelijk ware, ten minste verdraagzaamheid de eerste wet. Niets is moeijelijker, dan om andere menschen te beoordeelen, doch nergens is het moeijelijker dan in de Geneeskunst. Daarom is het reeds onvergeeflijk genoeg, als het Publiek zich aanmatigt daarover te oordeelen; maar het is dubbel slecht, als Artsen, die de moeijelijkheden der kunst en derzelver beoordeeling kennen, hunne Ambtgenooten bits, liefdeloos of met minachting beoordeelen, hunne gebreken openbaar maken en zich zoeken te verheffen, door anderen klein te achten.

Konde ik toch de waarheid aan elk mij-

ner medebroederen zoo leevendig in het hart prenten, als ik daarvan doordrongen ben: *Wie zijn ambtgenoot minacht, die veracht zich zelven en de kunst!* — Want eens vooral, hoe meer gebreken het Publiek van de Artſen leert kennen, hoe meer Artſen verachtelijk of verdacht gemaakt worden, destemeer ook moet zelfs het vertrouwen op de kunst in het algemeen verliezen, en door dit verminderd vertrouwen op het geheel wordt aan elk bijzonder lid, en zoo ook den kwaadſpreker zijn deel onttrokken. Gewis, het Publiek zoude minder aanmatigend en berispend over de Artſen oordeelen, derzelver gebreken zouden niet het lievelingsgeſprek in gezelſchappen zijn, als deze niet zelfs den toon daartoe gaven, en met ſlechte voorbeelden voorgingen. Het verraadt het kortzigtigſte Egoïsmus en gebrek aan eenige algemeene kennis, als een Arts zoo handelen kan, en zich in ernst in zijne betrekkingen meent te verheffen, wanneer hij andere vernedert. — Voorts ſtrijdt zulk eene handelwijze tegen de eerſte grondbeginſelen van zedekunde en Gods-

Godsdienst, die ons gebiedt, de gebreken van anderen niet te openbaren, maar te overzien en te verfchoonen. Zulk een Arts zal dus bij elk weldenkenden meer verliezen, dan hij; wien hij zocht te vernederen; want de eerfte verliest flechts als kunftenaar, de tweede als mensch, en eene flechte daad is erger, dan eene kwalijk beftuurde genezing. — Eindelijk moesten zij daaraan denken: met dezelfde mate, waarmede gij meet, zult gij weder gemeten worden. Die andere bits en hoogmoedig behandelt, die kan verzekerd zijn, dat het even zoo met hem gaan zal, en dat van regtswege. — Befcheiden in handelen en oordeelen ftrekt elk, het meest eenen jongen Arts tot fieraad, zal hem vrienden bij zijne ambtgenooten, en gelegenheid ter leering verfchaffen, en hem bijgevolg, zoowel in zijne uiterlijke pligten, als in zijne innerlijke volkomenheid, verder brengen.

De Geneeskunst is nog op verre na niet tot die volkomenheid en juistheid geklommen, om over alle geneeswijzen beflisfend te kunnen oordeelen; wij bezitten nog geen

wetboek, dat wettig en algemeen geldend is; ook ſtaat het een ieder vrij zich zijne eigene inzigten over het organismus en deszelfs behandeling te vormen, als zij ſlechts niet tegen de rede en de ondervinding ſtrijden. Niemand zal loochenen, dat men in de wijze van genezen op verſchillende wegen zijn doel bereiken, en dat de ſchijnbare tegenſtrijdigheid in de behandeling zich door de menigvuldige tegenwerkingen van het organismus in eenheid oplosſen kan. De werktuigelijke natuur is waarlijk niet zoo naauw beperkt, als onze ſtelſels, anders zoude niet het eene na het andere geldend gemaakt zijn, en met geluk aangewend kunnen worden. — Op het einde blijft toch de ondervinding, en de daaruit behoorlijk afgeleide gevolgtrekkingen, het eenige ware en duurzame in de Geneeskunst; en hoe langer en verſtandiger een Arts de geſteldheid van het levendig ligchaam tegen de inwerking der buitenwereld en vooral der geneesmiddelen waargenomen heeft; hoe meer hij de krachten der laatſte heeft leeren ſchatten, en

met

met verstand te gebruiken, des te grooter Geneeskunstenaar is hij. — Mag dus ieder zijn stelsel, zijne eigen inzigten der dingen hebben, mag vooral de jonge Arts zich gelukkig achten in het bezit der nieuwste en volkomenste beschouwing gekomen te zijn, en alles naar de wetten zijner scholen te kunnen afleiden; niemand echter geloove, dat hij alleen in het bezit der waarheid zij; hij hebbe achting voor het gevoelen van anderen, en vooral van andere door ondervinding meer onderrigte Artsen, en hij gedenke zeer dikwijls daaraan, dat, wie alles meent te weten, slechts op den laagsten trap der kunst staat, en dat het begin van twijfelen, en de erkenning van hetgeen men niet weet, het zekere kenmerk en tevens het eenige middel van voortgang is.

De jonge Arts schatte in den ouderen de meerderheid van ondervinding, den geoefenden doordringenden blik, de omvangende grondigheid der kennisse, de onderscheiding van datgene, wat in de kunst wezenlijk en doelmatig is, van het niet

wezenlijke en beuzelachtige, het praktisch gevoel, de kunst, (die eigenlijk de ware Practicus maakt, en die nooit kan geleerd, maar alleen door oefening verkregen worden) het algemeene in den ſpecifieken vorm van het voorwerp over te dragen en zoowel het geval als de behandeling op het fijnſte tot een te brengen, de kennisſe en waardering der geneesmiddelen met hunne fijne en ſpecifieke eigenſchappen, en eindelijk de behendigheid der kunst, om bij alles, de ware plaats, tijd en maat te treffen. Hij zoeke door beſcheidenheid, weetlust en vatbaarheid, deszelfs vertrouwen en vriendſchap te verwerven, vrage hem in zware gevallen om raad, trekke nut uit zijnen omgang, en hij zal niet alleen voor zijne beſchaving veel winnen, maar ook een ſteun aan hem vinden, die een jonge Arts zoo noodig heeft. — De Arts van jaren, eere in den jongeren den friſschen zuiveren blik, de nieuwere opvatting van natuur en kunst, de werkzame krachten, den weetlust, het ſtreven naar waarheid, de vlijt en

de

de inspanning, de verdienste van het redelijke te willen, de wetenschappelijke systhematische vorming; hij gedenke, dat hij ook dezen weg heeft moeten bewandelen, en hoe moeijelijk het den eerstbeginnenden zij; hij neme zich zijner welwillend en vaderlijk aan, deele gaarne uit den schat zijner ondervinding mede, make hem in vertrouwelijke uren en met den toon van hartelijkheid op zijne gebreken oplettend, en verschoone en bedekke dezelve voor het Publiek; vooral in gevallen van gemeenschappelijke behandeling en in consulten zij hij voorzigtig en wellevend, want daar kan de uitspraak van den ouden meester dikwijls over al het geluk van den jongen man beslissen.

Buitendien is het eene uitgemaakte waarheid, dat in de Geneeskunst de geringste omstandigheid de gesteldheid der dingen en derzelver beduidenis verandert, en het is volstrekt onmogelijk, over de geneeswijze van eenen anderen te oordeelen, als men zelf niet daarbij tegenwoordig geweest

weest is, en zich van alle omstandigheden naauwkeurig heeft laten onderrigten.

Het is dus zeker, dat het altijd of gebrek aan verstand, of aan kennis, of aan een goed hart, of wel zelfs een kwaad geweten verraadt, als een Arts nadeelig over zijn ambtgenooten oordeelt; het betaamt den braven Arts, ook dan als hij daartoe gevraagd wordt, zich daarmede te verontschuldigen, dat men in de geneeskunst zonder de naauwkeurigste kennisse van het geval, in het geheel niet oordeelen kan; of als dit mogelijk zij, alles ten beste van zijnen medebroeder uit te leggen, hetwelk niet moeijelijk is. Zoo zal hij ten allen tijde zich zelven en de kunst eeren.

Wat het *tweede punt*, de pligten der Ambtgenooten tot den zieke betreft, zoo komt hier in de eerste plaats het gemeenschappelijk consuleren in aanmerking.

In het geheel genomen is het nut daarvan, vooral als zij talrijk zijn, zeer twijfelachtig. Komen de gevoelens met elkander overeen, dan sticht de zamenkomst

van

van meerdere geen nut; zijn zij wezenlijk verschillend, dan ontstaat zelfs zeer ligt verwarring en de behandeling geschiedt ten halve; alleenlijk hebben er zelfs zeer ligt hartstogten en personaliteiten plaats, en, wat het ergste is, het belang in den zieke en in de genezing wordt ligt, ook bij de kundigste Artsen, door de tusschenkomst van meerdere verdeeld en verminderd. Dan, men kan gevallen hebben, waar zij nuttig, ja onvermijdelijk zijn: als de ziekte zeer ingewikkeld en hardnekkig is, en de Arts begint twijfelachtig te worden; als de zieke wankelmoedig wordt, en het vertrouwen verliest; als de groote verantwoordelijkheid met de genezing verbonden is, of als het gemoed daarbij groot belang heeft, waardoor men op zich zelven niet vertrouwen durft.

Als nu dan een consult wezenlijk nut voor den zieke zal stichten, dan moet het de volgende eigenschappen bezitten:

Hetzelve zij niet talrijk; twee, ten hoogste drie Artsen zijn voldoende; het moet

uit

uit zulke Artſen beſtaan, die geene volſlagene vijanden zijn, die niet ſtijfzinnig, geene deelnemers eener ſekte *à priori*, maar door reine ondervinding gevormd zijn, en die het talent bezitten van wel te verſtaan en in de gedachten van anderen in te dringen.

Zij houden zich hoofdzakelijk bezig met de onderſcheiding, de bepaling der oorzaken en het karakter der ziekte en dan met het vastſtellen der geneeswijze. De uitvoering en leiding der genezing moet doorgaans niet aan eene kommisſie, maar aan eenen, den ordonnerenden, Arts overgelaten blijven.

De grootſte grondſtelling voor elk' conſulerenden Arts moet toch altijd blijven, niet dan het welzijn der zieke voor oogen te hebben, en zich zelven in het vereenigen van meerdere krachten tot dit gemeenſchappelijk doel geheel veil te hebben. Bijaldien de Artſen bij conſulten alleenlijk door deze eenvoudige gevoelens regt levendig doordrongen waren, dan zouden er nooit

ge-

geſchillen, ergerlijke tooneelen en misverſtand plaats hebben, en de conſultatiën zouden altijd eene weldaad voor den zieke zijn, in plaats dat de Artſen dikwijls alleenlijk daarom ſchijnen bij elkanderen te komen, dat zij zich wederzijds geldend maken, den gewonen Arts en zijne handelwijze in een dubbelzinnig daglicht ſtellen, en, in plaats van met elkanderen overeen te komen, hardnekkig hunne gevoelens doorzetten. — Het eerſte moet derhalve zijn, dat de zieke nooit een ooggetuige der conſulten zij, maar eerst na geëindigde onderhandelingen van de gemeenſchappelijke gevolgtrekking, voor zoo verre hij het weten moge, onderrigt worde. Het zoude in den hoogſten graad onedel, en tevens hard jegens den zieke zijn, bij aldien de in conſult geroepen Arts voor hem bemerken liet, dat hij de tot dus verre gedane behandeling voor verkeerd houde. — Bij het onderzoek zette een ieder zijn gevoelen beſcheiden en grondig uit een, en zijn de govoelens verſchillend, dan zoeke

men

men zich wederzijds te verstaan; zonder eigenzinnigheid en stijf hoofdigheid zich duidelijker te maken, en in den gang der denkbeelden van den anderen te komen, om zich of aan denzelven te sluiten, of in een tegenovergesteld geval hem des te overtuigender naar zijne eigene inzigten over te halen. Want dikwijls ligt, vooral thans, de oorzaak van al het geschil alleenlijk in de verkeerde opvatting en taal, en men behoeve slechts zijn gevoelen in de taal van anderen over te brengen, om alle verschil weg te nemen. — Bijaldien deze evenwel eene lievelings idee, of een lievelingsmiddel heeft, dan geve men hem daarin gewillig toe, als niets nadeeligs voor den zieke daarin opgesloten ligt, destemeer zal men bewijzen, dat men niet door eigenzin geleidt wordt, en destemeer toegeeflijkheid zal men in de hoofdzaak verwachten kunnen. — Bijaldien evenwel het geval mogte plaats hebben, dat volstrekt geene vereeniging van gevoelen en van het genezingsplan mogelijk ware, dan blijft geen

an-

andere uitweg over, dan de beslissing der zieke. Deze moet zich verklaren, in welken Arts hij het meeste vertrouwen stelle, en diens genezingsplan moet gevolgd worden.

Niets is verkeerder, dan de gewoonte van vele zieken, om buiten den gewonen nog eenen anderen Arts in het geheim te consuleren, en niets berispelijker, dan de gewoonte van sommige Artsen in zulke eisschen toe te geven, ja dezelve dikwijls doen dienen, om wantrouwen tegen den gewonen Arts te verwekken, en zich ingang te doen verschaffen. — Geen regtschapen Arts kan dus handelen; hij zal zulke aanvragen afwijzen, en derzelver bewerkers het onbescheidene hunner eischen en de onmogelijkheid doen gevoelen, om, zonder toezigt van den gewonen Arts, en zonder kennis van zijn plan, te kunnen oordeelen en raad te geven. Hij meene toch niet, dat het om het even zij, zoo maar in het algemeen zijn gevoelen over de ziekte en de genezing te geven: Daar-

uit kunnen, ook zonder de minste kwade inzigten, twijfeling en wantrouwen in het gemoed van den zieke, zwarigheden en onaangename omstandigheden voor den praktizerenden Arts ontstaan. Mogt hij echter inzien, dat de zieke verkeerd behandeld wierde dan gelde het hoogste doel der Geneeskunst, redding van den zieke; waarvoor alle staatkundige en ambtsbetrekkingen wijken moeten. Dit doelwit moet vervuld worden, en is dus dringend levensgevaar daar, dan moet hij zonder verdere ruggespraak terstond doen, hetgeen hem zijn geweten en pligt voorschrijven. Dit kan geen Arts, als hij billijk denkt, kwalijk nemen. — Is daarentegen het geval niet dringend, dan moet hij of een consult voorslaan, of, als dit de zieke om bijzondere oorzaken volstrekt niet wil, dan moet hij zonder den zieken het minste te laten blijken, in het geheim den Arts zijn gevoelen over eene betere behandeling mede deelen. Zoo kan hij de pligten jegens den zieke en jegens zijne ambtgenooten

ten vereenigen, en de eerste helpen zonder de laatste te benadeelen. — Bijaldien evenwel de zieke het vertrouwen in zijnen Arts geheel verloren en voorgenomen heeft, zich alleen aan de zorg van eenen anderen over te laten, dan kan en mag hij dit even zoo min weigeren, als de andere het kwalijk nemen, daar het vertrouwen der menschen vrij en achtingswaardig is. Alleenlijk handele men daarbij van beide zijden openhartig, verschoonend, en zoo als het beschaafde en welopgevoede menschen betaamt.

Bijaldien een zieke tot een' anderen Arts overgaat, dan is het dikwijls de gewoonte, dat hij, juist om dezen stap goed te maken, van den vorigen zeer veel kwaad, met regt of onregt, spreekt, en de staatkunde van gewone Artsen brengt het helaas! mede, daarin toe te geven, en de vorige behandeling zeer berispenswaardig te vinden. Dan zoo handelt de regtschapen Arts niet. Hij gevoelt dat zulk eene handelwijze onedel jegens zijne ambtgenooten

is,

is, en zelfs hard jegens den zieke, aan wien het dubbelden kommer veroorzaken moet, als hij overtuigd wordt, niet alleen tijd en moeite verloren, maar ook wel zijne ziekte nog erger en ongeneesbaar gemaakt te hebben. Het is onbegrijpelijk, hoe het een gevoelig mensch mogelijk zij, eenen lijdenden door zulke ophelderingen dikwijls nog de laatſte dagen van zijn leven te verbitteren. Ook hier zal hij dus, ten minſte uit liefde tot den zieke, zoo al niet uit broederlijke beleefdheid, de vorige handelwijze van den Arts goedkeuren, de twijfelingen des zieken deswegens wegnemen, en het niet wel gelukken van dezelve op rekening van andere oorzaken zoeken te ſtellen.

